

Historia

Stanisław Chmiela

5 marca 2012

Spis treści

I	Semestr I	8
1	5 września 2011 – <i>Lekcja organizacyjna</i>	9
1.1	Podręcznik	9
1.2	Edysk	9
1.3	Oceny	9
1.4	Ocenianie	9
1.4.1	Sprawdziany	9
1.4.2	Odpowiedź ustna	10
1.4.3	Kartkówki	10
1.4.4	Teksty	10
1.4.5	Aktywność	10
1.4.6	Zadania domowe	10
1.4.7	Praca z mapą	10
1.4.8	Udział w olimpiadach	10
1.4.9	Nieprzygotowania	10
1.5	Działalność pozalekcyjna	10
1.5.1	Klub Miłośników Krakowa	10
1.5.2	Projekty historyczno–turystyczne	10
1.5.3	Olimpiady, konkursy	11
1.6	Konsultacje dla uczniów	11
2	7 września 2011 – <i>Świat na początku XIX wieku</i>	12
2.1	Różnice w czasie pojawiania się rewolucji przemysłowej	12
2.2	Proces uwłaszczania chłopów	12
2.3	Postępy w komunikacji	12
2.4	Przemiany społeczne i początki ruchu robotniczego	13
2.4.1	Położenie robotników	13
2.4.2	Ruch robotniczy	13
2.4.3	Socjalizm utopijny	13

2.4.4	Współpraca robotników z wigami przeciwko torysom (Anglia)	14
2.4.5	Reforma wyborcza (Anglia)	14
3	14 września 2011 – <i>Kongres wiedeński</i>	15
3.1	Wprowadzenie	15
3.2	Reprezentacje państw	15
3.3	Główne zasady	16
3.4	Decyzje	16
3.4.1	Wielka Brytania	16
3.4.2	Rosja	16
3.4.3	Austria	16
3.4.4	Prusy	16
3.4.5	Francja	16
3.4.6	Włochy	17
3.4.7	Niemcy	17
3.4.8	Inne	17
4	19 września 2011 – <i>Ustalenia kongresu wiedeńskiego wobec ziem polskich</i>	18
4.1	Sprawa polska na kongresie	18
4.1.1	Strach przed dążeniami niepodległościowymi Polaków	18
4.1.2	Chęć przejęcia terytorium Księstwa Warszawskiego i utrzymania armii polskiej przez cara Aleksandra I	18
4.1.3	Spół wokół ziem polskich grozi wojną (Rosję poparł tylko król Prus)	18
4.2	Postanowienie o nowym podziale ziem polskich	19
4.2.1	Przemianowanie Księstwa Warszawskiego na Królestwo Polskie	19
4.2.2	Powstaje Wolne Miasto Kraków	19
4.2.3	Wielkie Księstwo Poznańskie	19
4.3	Wielkie Księstwo Poznańskie	19
4.3.1	Ustrój	19
4.3.2	Uwłaszczenie chłopów	19
4.4	Wolne Miasto Kraków (Rzeczpospolita Krakowska)	20
4.4.1	Ustrój	20
4.4.2	Granice	20
4.5	Królestwo Polskie	20
4.5.1	Godło	20
4.5.2	Ustrój	20
4.5.3	Autonomia	20
4.5.4	Liberalne elementy konstytucji	21

5	21 września 2011 – <i>Geneza powstania listopadowego</i>	22
5.1	Tekst do przeczytania	22
5.2	Łamanie konstytucji	22
5.2.1	Zaufani ludzie w urzędach	22
5.2.2	Działalność Nikołaja Nowosilcowa	22
5.2.3	Przerwanie obrad sejmku	22
5.3	Opozycja legalna – liberałowie	23
5.4	Opozycja nielegalna	23
5.5	Pośrednie i bezpośrednie przyczyny wybuchu	23
6	3 października 2011 – <i>Powstanie listopadowe</i>	25
6.1	Cechy	25
6.2	Przebieg	25
7	5 października 2011 – <i>Ziemie polskie w latach 1831-1846</i>	27
7.1	Represje po powstaniu	27
7.2	Działalność emisariuszy	27
7.3	Plany nowego powstania	28
7.4	Rabacja w Galicji	28
7.5	Skutki powstania w RP	29
8	10 października 2011 – <i>Wiosna ludów</i>	30
8.1	Przyczyny	30
8.1.1	Spoleczne	30
8.1.2	Ustrojowe	30
8.1.3	Inne	30
8.2	Francja	30
8.2.1	Przyczyny	30
8.2.2	Przebieg rewolucji	31
8.3	Kraje niemieckie	31
8.4	Węgry	31
8.5	Polacy w Wiosnie Ludów	31
8.5.1	Powstanie wielkopolskie 1848 r.	31
8.5.2	Galicja	32
8.5.3	Udział Polaków w walkach na Węgrzech przeciwko Austriakom i Rosjanom	32
9	17 października 2011 – <i>Powstanie styczniowe</i>	33
9.1	Sytuacja w Królestwie przed powstaniem	33
9.1.1	Odwilż posewastopolska	33

9.1.2	Okres manifestacji patriotycznych	33
9.1.3	Początek konspiracji	33
9.2	Powstanie	34
9.2.1	Wybuch	34
9.2.2	Władze powstańcze	34
9.2.3	Przebieg walk	34
9.2.4	Romuald Traugutt	34
10	19 października 2011 – <i>Wojna secesyjna</i>	35
10.1	Geneza	35
10.2	Przebieg	35
10.3	Skutki	36
11	2 listopada 2011 – <i>Zjednoczenie Niemiec</i>	37
11.1	Przeszłość Niemiec	37
11.2	Prusy po Wiośnie Ludów	37
11.3	Rywalizacja prusko – austriacka	37
11.4	Wojna prusko – austriacka (1866 r.)	38
11.5	Utworzenie Związku Północnoniemieckiego (1867 r.)	38
11.5.1	Wojna prusko – francuska (1870 – 1871 r.)	38
11.6	Powstanie Austro-Węgier	38
12	9 listopada 2011 – <i>Nowe ideologie polityczne XIX w.</i>	39
12.1	Rozwój systemów demokratycznych	39
12.2	Powstawanie partii	39
12.3	Ewolucja dawnych idei	39
12.3.1	Liberalizm	39
12.3.2	Konserwatyzm	40
12.4	Ruch socjalistyczny i komunistyczny	40
13	14 listopada 2011 – <i>Nowe ideologie polityczne XIX w.</i>	41
13.1	Anarchizm	41
13.2	Socjalizm	41
13.3	Chadecja	42
13.4	Nacjonalizm	42
14	21 listopada 2011 – <i>Ziemie polskie na przełomie XIX i XX wieku</i>	43
14.1	Sytuacja w zaborze pruskim	43
14.2	Sytuacja w zaborze rosyjskim	43
14.3	Sytuacja w zaborze austriackim	44

15 23 listopada 2011 – <i>Polskie partie polityczne w XIX wieku</i>	45
15.1 Przyczyny powstawania partii	45
15.2 Partie socjalistyczne – problemy robotników, proletariatu	45
15.2.1 Nurt internacjonalistyczny	45
15.2.2 Nurt niepodległościowy	46
15.3 Problemy związane z brakiem państwa, niepodległości, walka o przetrwanie na- rodu → partie nacjonalistyczne	46
15.4 Problemy wsi → partie chłopskie	46
15.5 Kto się lubił, kto nie lubił	47
16 28 listopada 2011 – <i>Pierwsza wojna światowa c.d.</i>	48
16.1 Przystąpienie USA do wojny	48
16.2 Wpływ rewolucji w Rosji na bieg wojny	48
16.3 Działania wojenne w roku 1918	49
16.3.1 Powody przegranej wojny przez Niemcy	49
16.4 Nowe rodzaje broni oraz środków	49
17 14 grudnia 2011 – <i>Rewolucja w Rosji</i>	50
17.1 Tematy na sprawdzian	50
17.2 Przyczyny wybuchu rewolucji w 1917 roku	50
17.3 Wybuch i przebieg rewolucji lutowej	50
17.3.1 I faza – próba budowy republiki	50
17.3.2 II faza – radykalna	51
17.3.3 III faza – dyktatura	51
18 19 grudnia 2011 – <i>Sprawa polska w trakcie I wojny</i>	52
18.1 Orientacje polityczne na ziemiach polskich	52
18.1.1 Orientacja prorosyjska (pasywistyczna)	52
18.1.2 Orientacja proaustriacka (aktywistyczna)	52
18.1.3 Orientacja proniemiecka	52
18.1.4 Kierunek powstańczy	53
18.1.5 Kierunek socjalistyczno-rewolucyjny	53
18.2 Działalność Piłsudskiego 1914 – 1915	53
18.3 Działania państw centralnych	53
18.3.1 Akt 5 listopada 1916 r.	53
19 2 stycznia 2012 – <i>Sprawa polska w trakcie I wojny cd.</i>	55
19.1 Działania ententy na zachodzie	55

20	4 stycznia 2012 – <i>System wersalski</i>	56
20.1	Konferencja pokojowa w Paryżu	56
20.1.1	Postanowienia wobec Niemiec	56
21	9 stycznia 2012 – <i>Początki państwa polskiego</i>	58
21.1	Sytuacja międzynarodowa	58
21.2	Sytuacja na ziemiach polskich – ośrodki władzy	58
21.2.1	Przejęcie władzy przez Józefa Piłsudskiego	58
21.3	Powstanie wielkopolskie	59
21.4	Decyzje Ententy w sprawie granic Polski	59
22	11 stycznia 2012 – <i>Odbudowa Polski cd.</i>	60
22.1	Powstania śląskie	60
22.1.1	I powstanie śląskie	60
22.1.2	II powstanie śląskie	60
22.1.3	Plebiscyt na Śląsku	60
22.1.4	III powstanie śląskie	60
22.1.5	Podział Górnego Śląska	61
22.2	Granica północna	61
22.3	Granica południowa i południowo-wschodnia	61
23	18 stycznia 2012 – <i>Walka o wschodnią granicę cd.</i>	62
23.1	Bolszewicy pod Warszawą	62
23.2	Nowy rząd	62
23.3	Bitwa	62
24	23 stycznia 2012 – <i>Ciąg dalszy</i>	64
24.1	Zajęcie Wilna przez Polskę	64
25	23 stycznia 2012 – <i>Pierwsze lata II RP</i>	65
25.1	Ukształtowanie się władz centralnych	65
25.2	Analiza Konstytucji marcowej z 17 marca 1921 r.	65
26	25 stycznia 2012 – <i>Problemy II RP</i>	66
26.1	Problemy etniczno-religijne	66
26.1.1	Struktura zawodowa	66
26.1.2	Narodowość	66
26.1.3	Religie	66

27 5 marca 2012 – <i>Faszyzm we Włoszech</i>	68
27.1 „Wybuch demokracji” w Europie po I wojnie światowej	68
27.1.1 Sytuacja we Włoszech	68
27.1.2 Narodziny faszyzmu	68

Część I

Semestr I

Rozdział 1

5 września 2011 – *Lekcja organizacyjna*

1.1 Podręcznik

Brązowy, część III, wydawnictwo Nowa Era, Robert Śniegocki, zakres rozszerzony. Potem kolejne tomy z Nowej Ery.

1.2 Edysk

Notatki z lekcji znajdują się na „edysku”.

Adres <http://www.edysk.pl/>

Nick matbiolfiz

Hasło ***** (tekstynalekcje).

Przeglądarki Nie działa u mnie w Chromie, za to w Firefoksie już tak.

1.3 Oceny

Oceny semestralną i roczną wylicza się ze średniej ważonej.

1.4 Ocenianie

1.4.1 Sprawdziany

Gdy się było nieobecnym na sprawdzianie, na pierwszej lekcji od razu pisze się sprawdzian. Będą one w formie testu. 2 tygodnie czasu na poprawę. Oceny ze sprawdzianów „ważą” 10.

1.4.2 Odpowiedź ustna

Raczej maksimum dwie oceny w ciągu roku. Nie podlegają poprawie, ich waga to 8.

1.4.3 Kartkówki

Rzadko, niezapowiedziana, z 3 ostatnich lekcji. 8.

1.4.4 Teksty

Waga: 8.

1.4.5 Aktywność

Waga: 7. Można je zdobyć za przeprowadzenie lekcji, referatu, prezentacji, dyskusję, zgłaszanie się na lekcji.

1.4.6 Zadania domowe

Waga: 6.

1.4.7 Praca z mapą

Waga: 5.

1.4.8 Udział w olimpiadach

Waga: 10.

1.4.9 Nieprzygotowania

Dwa nieprzygotowania, dwa braki zadań.

1.5 Działalność pozalekcyjna

1.5.1 Klub Miłośników Krakowa

<http://klubmk.v-lo.krakow.pl/>

1.5.2 Projekty historyczno–turystyczne

Jura, Polski Spisz, szlak cysterski, szlak łemkowski

1.5.3 Olimpiady, konkursy

- Olimpiada Historyczna
- Olimpiada Mediewistyczna
- Olimpiada Wiedzy o Prawach Człowieka
- Konkurs „Czy znasz Kraków?” (indeksy tylko kl. drugie)
- Konkurs plastyczny „Kąg”

1.6 Konsultacje dla uczniów

Raz w tygodniu w piątek, 16:00, sala 32.

Rozdział 2

7 września 2011 – *Świat na początku XIX wieku*

Wiek XIX przynosi duże przewartościowanie, nagłe i duże zmiany.

2.1 Różnice w czasie pojawiania się rewolucji przemysłowej

Nowe czasy przynoszą maszyny. W Anglii rewolucja zaczyna się w połowie XVIII wieku. W tym czasie powstała maszyna parowa, następnie Woolf ją udoskonalił. Żelazo upowszechniło się, a w XVI wieku (Anglia) zaczyna się **rewolucja agrarna**. Dzięki specjalizacji i produkcji na rynku pojawił się przemysł spożywczy, konserwy...

Przy okazji zaczęła się moda na nawożenie mineralne. Wbrew tezie **Thomasa Malthusa** o niemożności wyżywienia ludzkości pojawiły się nadwyżki żywności. David Ricardo wprowadził „spizowe prawo płacy”, mówiące by nie płacić zbyt wiele. Nagle zaczął się gwałtowny przyrost ludności, a manufaktury (ręczna produkcja) przerodziły się w fabryki (automatyczna produkcja).

2.2 Proces uwłaszczania chłopów

Stało się to dzięki wojnom napoleońskim. Występował tylko na zachodzie i przez to pogłębił się dualizm wschód–zachód. Chłop wolny mógł się rozwinać, zasilić fabryki, przemysł. Dzięki wyzyskiwaniu takich ludzi przemysł bardzo szybko się rozwinął.

2.3 Postępy w komunikacji

Maszyna parowa w statkach od 1807 roku (Robert Fulton). Najpierw pojawiały się z kołami, dopiero później ze śrubami okrętowymi. Długo funkcjonowały statki żaglowe (klipery) i żaglowo–parowe.

Samochody na parę i gaz – nieudane eksperymenty. Powstały też lokomotywy w 1814 roku (Georg Stephenson). Uzyskiwała ona prędkość $6\frac{km}{h}$. Koleje stały się bardzo popularne np. w krajach niemieckich (w Krakowie od 1847 roku).

Wystąpiła globalizacja handlu i nadprodukcja i szukanie rynków zbytu poza Europą.

2.4 Przemiany społeczne i początki ruchu robotniczego

Zanik społeczeństwa stanowego – powstanie **społeczeństwa klasowego**. Powstały nowe warstwy społeczeństwa: robotnicy i burżuazja.

2.4.1 Położenie robotników

Robotnicy nie mieli zabezpieczeń socjalnych (odszkodowań, rent i ubezpieczeń), bardzo niski wiek zatrudnienia (od 5 lat). Oprócz tego dostawali niskie pensje i złe warunki mieszkalne.

2.4.2 Ruch robotniczy

Robotnicy zaczęli tworzyć związki, strajki oraz ideologie. Powstał na przykład ruch luddystów, niszczących maszyny.

2.4.3 Socjalizm utopijny

Utopia – coś idealnego, wymarzonego, pięknego, ale nieosiągalnego.

Socjalizm utopijny – Nazwa ustroju powstała od dzieła Thomasa More’a „Utopia” (1516 r.). Założenia socjalistów:

- Należy zrównać społeczeństwo i sprawiedliwie dzielić dobra między ludzi (zanik stanów i klas),
- Wyrzekali się siły
- Dążyli do pokojowych zmian,
- Postulat zerwania z egoistycznym liberalizmem,
- Kierowanie się altruizmem.

Robert Owen – w swoich fabrykach podwyższał pensje i warunki pracy, przegrał konkurencję z firmami produkującymi tańsze towary. Z bogatego fabrykanta stał się bankrutem. Uznany za twórcę idei spółdzielności.

Charles Fourier – twórca falansterów – wspólnot robotniczych (wspólne mieszkania, stołówki, drobiazgowy podział pracy). Byli tam przedstawiciele wszystkich zawodów, co gwarantowało samowystarczalność. Wspólnoty tworzył głównie na terenie USA. Akcja zakończyła się klęską. Uznany za twórcę terminu „feminizm”, dążył do emancypacji kobiet.

Henri Saint-Simon – podział społeczeństwa na pszczoły (robotnicy) i trutnie (burżuazja). Tylko pszczołom należy się zapłata. Postulował oddanie społeczeństwu przemysłu i ziemi rolnej. Dochody miał rozdzielać bank centralny.

2.4.4 Współpraca robotników z wigami przeciwko torysom (Anglia)

Wigowie to liberałowie, torysi to konserwatyści. Coraz więcej ludzi dostawało się do parlamentu. W parlamencie działały dwie takie partie, wigowie i torysowie. Pierwsi byli ludźmi z wyższych sfer.

2.4.5 Reforma wyborcza (Anglia)

W 1832 roku rozszerzyły się prawa wyborcze na przemysłowców i nowe miasta przemysłowe w oparciu o cenzus majątkowy (odebranie ich „zgniłym miasteczkom”).

Rozdział 3

14 września 2011 – *Kongres wiedeński*

3.1 Wprowadzenie

Kongres wiedeński trwał od 1814 roku do 1815. Miał bardzo nieformalny charakter obrad („tańczący kongres” od wielu balów i towarzyskich spotkań). Nigdy go nie zwołano i nigdy go nie zakończono. Pierwszy kongres, który po wojnach napoleońskich miał sytuację uspokoić i zaprowadzić ład.

3.2 Reprezentacje państw

Prym wiodły państwa, które pokonały Napoleona. Chcieli go upokorzyć i zaprowadzić ład. Stąd nie dziwią nas pierwsze cztery reprezentacje:

- Wielka Brytania – M.S.Z. Robert Stewart Castlereagh
- Rosja – Aleksander I
- Austria – Franciszek I i kanclerz Klemens von Metternich
- Prusy – Fryderyk Wilhelm III
- Francja – M.S.Z. Charles Talleyrand (!)

Natomiast nie-wiadomo-skąd na kongres został zaproszony Talleyrand. Przed rewolucją francuską był biskupem, w czasie rewolucji był po stronie rewolucji, przyszedł Napoleon – stanął za Napoleonem, a po Napoleonie zostawił go i przeszedł na stronę zwycięską. Natomiast został zaproszony też dlatego, by Francja nie czuła się zostawiona, by nie tworzyć kolejnego konfliktu. Względy dyplomatyczne. Po wojnie władzę przejęła dynastia Burbonów, więc aby dobrze się kojarzyła, ze spokojem zaproszono za ich czasów na kongres przedstawiciela.

3.3 Główne zasady

Restauracja powrót do ustrojów i terytoriów sprzed 1789 r. (pominięcie kryterium narodowości),

Legitymizm powrót odsuniętych od władzy dynastii,

Równowaga sił zapobieganie dominacji państw w Europie (wymyślona przez Anglików).

3.4 Decyzje

3.4.1 Wielka Brytania

- uzyskanie korzyści już w czasie wojen (z wielu wojen WB wychodziła najmniej zniszczona z racji położenia),
- zniszczenie konkurencyjnych flot (jedyna flota na morzach – brytyjska),
- uzyskanie wysp i terytoriów należących do Holandii (Mauritius, Cejlon, Kraj Przylądkowy) oraz Malty Joannitów i duńskiego Helgolandu.

3.4.2 Rosja

- uzyskanie Finlandii od Szwecji i Besarabii od Turcji,
- wpływy w nowopowstałym Królestwie Polskim.

3.4.3 Austria

- otrzymała przewodnictwo w Związku Niemieckim (dynastia Habsburgów).

3.4.4 Prusy

- z ziem polskich odzyskały tylko Wielkopolskę i Gdańsk (nie za dużo ziem polskich, bo sprawialiśmy problemy, będąc niegrzecznymi, tworząc powstania),
- na zachodzie ok. $\frac{1}{3}$ Saksonii, Westfalii, Nadrenii, Pomorze Szwedzkie.

3.4.5 Francja

- w 1814 r. powrót do granic 1792 r. (zostawili im dużo terytoriów, żeby utwardzić pozycję Habsburgów),
- w 1815 r. (po „stu dniach”, kampanii Napoleona po ucieczce z Elby) do granic z 1790 r. (traci Sabaudię),

- otoczenie „kordonem sanitarnym” (państwami sprzymierzonymi z wygranymi) przez inne państwa.

3.4.6 Włochy

- likwidacja Królestwa Włoch (swoistego zjednoczenia)
- ponowne rozdrobnienie: Państwo Kościelne, Królestwo Obojga Sycylii, Królestwo Sardynii, Parma (Maria Luiza), Modena, Toskania (trzy ostatnie pod rządami członków dynastii Habsburgów)

3.4.7 Niemcy

- rozwiązanie Związku Reńskiego → Związek Niemiecki z cesarzem Austrii na czele – próba odzyskania znaczenia przez Habsburgów
- do związku należało 34 państw i kilka wolnych miast – granice pokrywały się w przybliżeniu z granicami I Rzeszy (bez Niderlandów), należał do niego król Anglii (król Hanoweru)

3.4.8 Inne

- nowe państwo – Królestwo Zjednoczonych Niderlandów (Holandia, Belgia, Luksemburg) (dotychczas Francja chciała zabierać terytoria, zwłaszcza Belgii; był to wielki błąd ze strony kongresu, państwa te były bardzo różne, a zwłaszcza Belgowie),
- narzucenie neutralności Szwajcarii (żeby Francja nie mogła się z nią sprzymierzyć i nie mieć otwartej drogi do Europy),
- Dania zmuszona oddać Norwegię Szwecji (dynastia Bernadot) (Norwegowie odzyskują niepodległość w 1905 r.),
- powołanie i działalność Świętego Przymierza (Austria, Rosja, Prusy) – na straży *ancien regime* (starego porządku), „koncert mocarstw”.
 - przystąpiły do niego liczne państwa Europy za wyjątkiem Anglii (chcieli się odosobnić od Europy, bo przynosiła im same problemy, poza tym ustroje państw Świętego Przymierza bardzo różniły się od ustroju Anglii) oraz Turcji (im z kolei przeszkadzała religia państw Świętego Przymierza) i Państwa Kościelnego (inna hierarchia w religii).

Rozdział 4

19 września 2011 – *Ustalenia kongresu wiedeńskiego wobec ziem polskich*

4.1 Sprawa polska na kongresie

4.1.1 Strach przed dążeniami niepodległościowymi Polaków

Teoretycznie ziemie polskie powinny zostać rozdane Prusom, Rosji i Austrii, jednak tak się nie stało. Decydenci bojąc się dążeń niepodległościowych stworzyli coś na kształt Państwa.

4.1.2 Chęć przejęcia terytorium Księstwa Warszawskiego i utrzymania armii polskiej przez cara Aleksandra I

Rosja bardzo chciała dostać Księstwo Warszawskie. Miało ono świetne wojsko, jedno z lepszych na świecie. Zjawilo się ono w Rosji, idąc z Napoleonem na nią. Wszyscy po stronie Polaków giną, nikną, natomiast Wojsko Polskie, biedne, jako jedyne wraca z wojny z rozwiniętymi sztandarami i szczęśliwe. Rosja w tym momencie gra altruistycznego przyjaciela. Ta sama armia później uderza na Rosję.

4.1.3 Spół wokół ziem polskich grozi wojną (Rosję poparł tylko król Prus)

Państwa nie były zadowolone z takiego układu ziem – naruszało to balans sił w Europie.

4.2 Postanowienie o nowym podziale ziem polskich

4.2.1 Przemianowanie Księstwa Warszawskiego na Królestwo Polskie

Przy okazji Wielkopolska przechodzi do rąk Prus (nie chciały dużo ziem, obawiając się powstań). Kongresówkę (Królestwo Polskie) związane z Rosją unią personalną.

4.2.2 Powstaje Wolne Miasto Kraków

Zwane również Rzeczpospolitą Krakowską. Było to zrobione po to, by Rosja nie dostała dwóch dużych miast – Warszawy i Krakowa. Zatem stworzono Wolne Miasto Kraków. Naruszyłoby to balans sił.

4.2.3 Wielkie Księstwo Poznańskie

Powstaje Wielkie Księstwo Poznańskie na terenach Austrii.

4.3 Wielkie Księstwo Poznańskie

4.3.1 Ustrój

- stanowiło część Prus, ale autonomiczną (ciągle ograniczoną), wskazuje na to godło, na którym godło polskie (biały orzeł na czerwonym polu) jest na środku większego czarnego orła,
- urząd namiestnika (Antoni Radziwiłł)

4.3.2 Uwłaszczenie chłopów

Księstwo Poznańskie było jedynym kawałkiem Polski pod zaborem, gdzie uwłaszczono chłopów w 1823 roku, „regulacja”. Chłopi mogli otrzymać użytkowaną ziemię, jeżeli za nią zapłacili lub oddali jej część panu. Dzięki temu ziemię otrzymywali tylko bogaci chłopi posiadający sprzężaj, wozy. Uzyskanej ziemi nie można było już dzielić (zapobiegało to rozdrobnieniu). W efekcie powstały duże, produkujące na rynek gospodarstwa chłopskie. Wzrosła ich wydajność (chłopi pracowali tylko dla siebie).

Panowie za otrzymane pieniądze ulepszali swoje gospodarstwa. Chłopi, których nie było stać na wykup ziemi przenosili się do miast, zasilając przemysł. Szlachta była zadowolona: albo dostawała ziemię albo pieniądze.

W Wielkopolsce dzięki temu nie doszło do antagonizmu chłopów – szlachty. Poza tym wydajność pól znacznie wzrosła. Zbierano dużo więcej plonów niż pod innymi zaborami, wydajność ogromnych pól była dużo większa niż małych pasemek.

4.4 Wolne Miasto Kraków (Rzeczpospolita Krakowska)

4.4.1 Ustrój

W 1818 roku uzyskała konsytyucję, mimo to byli tu **rezydenci**, przedstawiciele trzech mocarstw. Władza wykonawcza zwała się Senatem Rządzącym (prezesem senatu Stanisław Wodzicki).

4.4.2 Granice

Granice przebiegały na południu tak jak Wisła, na zachód do Mysłowic, przez moment północna granica płynęła wraz z Przemszą, a następnie na ukos na południowy wschód pochłaniały Kocmyrzów. Powstała strefa wolnocłowa – silny rozwój handlu. Problem był w tym, że towary można było wwozić bez cła, natomiast wywozić już nie. Dzięki temu rozwinął się przemysł.

Uniwersytet Jagielloński uzyskał autonomię. Chłopów oczynszowano, a sam Kraków miasto bardzo przebudowano (burzenie murów średniowiecznych oraz ratusza, kościołów; założenie Plant). Jedyne kawałek muru pozostawiono przy ulicy Floriańskiej, a podany powódem był taki, by nie podwiewało kwiaciarkom na Floriańskiej spódnice, widok byłby nieobyczajny.

Ratusz był trochę podniszczony, postanowiono, że zburzą stary, a następnie wybudują nowy. Lata minęły, a nowy ratusz nie powstał. Ostatnio Niemcy w czasie drugiej wojny światowej chcieli go wybudować, ale na szczęście tego nie zrobili (brzydki styl).

4.5 Królestwo Polskie

4.5.1 Godło

Podobne jest do godła Wielkiego Księstwa Poznańskiego, na piersi dwugłowego szarego orła umieszczono orła polskiego.

4.5.2 Ustrój

Królestwo było związane z Rosją unią personalną (car Aleksander I królem polskim). W 1815 roku ustanowiono okrojoną konstytucję (przypominającą konstytucję Księstwa Warszawskiego).

4.5.3 Autonomia

- własny parlament, wojsko, urzędy, prawo, oświatę, politykę gospodarczą,
- rola króla była jednak bardzo duża (mianował namiestnika, inicjatywa ustawodawcza, prawo weta, wydawanie dekretów z pominięciem parlamentu itd.),
- władza wykonawcza – Rada Stanu,
- parlament (król, senat, izba poselska).

4.5.4 Liberalne elementy konstytucji

Na 128 posłów było 51 depytowanych wybieranych przez zgromadzenia gminne i 77 przez sejmiki szlacheckie. Prawa wyborcze dostało 100 tysięcy osób. Był niski cenzus majątkowy przy wyborach do sejmu (należy płacić „jaki bądź” podatek). **W teorii** respektowano prawa naturalne, panowała wolność osobista, słowa, wyznania, równość wobec prawa i nietykalność majątkowa.

Rozdział 5

21 września 2011 – *Geneza powstania listopadowego*

5.1 Tekst do przeczytania

Na 3 października należy przeczytać tekst „I o czym tu mówić” Jarosława Czubatego. Znajduje się on na e-dysku. Powstanie listopadowe było jedynym powstaniem, które miało szansę wygrać. Niestety zaprzepaściliśmy tę szansę, z własnej winy. Istnieje pogląd, że powstania wywoływali sami Rosjanie. Co ciekawe, pomiędzy kolejnymi powstaniami przerwa to dokładnie 30 lat. Działo się tak, ponieważ wtedy przychodziło nowe, żądne wolności pokolenie, stare pokolenie zapominało o represjach popowstaniowych, natomiast po pewnym czasie przychodziła odwilż represyjna i można było myśleć o kolejnym powstaniu.

5.2 Łamanie konstytucji

5.2.1 Zaufani ludzie w urzędach

Najwyższe urzędy w rękach zaufanych ludzi cara, namiestnikiem generał Józef Zajączek (brał udział w różnych powstaniach, jednak teraz stanął po stronie cara), naczelnym wodzem – wielki książę Konstanty (brat cara, surowy dowódca, ale dbał o wojsko).

5.2.2 Działalność Nikołaja Nowosilcowa

Chciał pokazać carowi, że studenci są groźni. Szukał powstań, dzięki temu pokazując carowi, że sam jest ważny. Jednak ich protesty nie miały większego znaczenia.

5.2.3 Przerwanie obrad sejmu

W latach 1820 - 1825 car nie zwoływał sejmu, bo po co – sam wydawał dekrety.

5.3 Opozycja legalna – liberałowie

Taką opozycją byli liberałowie, dążyli do przestrzegania konstytucji, pilnowali wywiązywania się z obietnic cara. Zwani byli „kaliszczanami”, bo większość z nich pochodziła z okolic Kalisza. Prowadzili czasopismo „Orzeł Biały”. Przedstawicielami byli np. Wincenty i Bonawentura Niemojowscy.

5.4 Opozycja nielegalna

Były to organizacje spiskowe studenckie, wojskowe. W Warszawie np. UW - Panta Kojna, Związek Wolnych Polaków. W Wilnie Filareci, Filomaci i inne.

Natomiast ważną organizacją było Wolnomularstwo Narodowe (rok 1819), popularne wśród oficerów. Praktycznie wszyscy, którzy coś znaczyli w państwie należeli do tej organizacji. Uważali, że mają korzenie w średniowiecznych czasach, byli tajemniczy. Oddziały masonów były w wielu krajach, nie tylko w Polsce. Należał na przykład Walerian Łukasiński.

Było też Towarzystwo Patriotyczne, przygotowywało ono powstania, miało strukturę karbonarską. Jednak uwięziono Łukasińskiego, co osłabiło opozycję. Umarł w więzieniu w 1868 roku.

Interesującym pomysłem była współpraca polskiej opozycji z opozycją rosyjską (dekabrystami). Oni niestety byli nieudolni, pod presją wydali Polaków.

W 1828 roku powstał Spisek podchorążych.

5.5 Pośrednie i bezpośrednie przyczyny wybuchu

- niewywiązywanie się cara z obietnic i brak poszanowania konstytucji,
- wprowadzenie cenzury,
- areszt domowy niektórych posłów,
- precedens Grecji (udane powstanie przy pomocy mocarstw), walczyli oni przeciwko Turkom, cała Europa stanęła za nimi, niestety za nami nie,
- „słońce lipca” – udana rewolucja lipcowa we Francji w 1830 roku, usunęli króla Karola X Burbona i powołali Ludwika Filipa). Liczyliśmy na pomoc od nich, jednak nie otrzymaliśmy jej,
- powstanie Belgów przeciwko Holendrom poparte przez Francję,
- niechęć naszej armii do interwencji w obronie zasad kongresu wiedeńskiego (car rzekomo miał ją użyć na zachodzie),

- rola literatury romantycznej (Mickiewicz),
- wykrycie spisku przez policję przyspiesza wybuch powstania.

Zadanie domowe!

Rozdział 6

3 października 2011 – *Powstanie listopadowe*

6.1 Cechy

- spontaniczność akcji powstańczej **29 listopada 1830 r.**
- ucieczka Konstantego i wycofanie się Rosjan
- powstanie Rządu Tymczasowego (Rada Administracyjna, Lelewel, Czartoryski)
- dyktatorem **Józef Chłopicki** (stary generał z dużym autorytetem, mimo to niewidzący sensu w walce)
 - generałowie nie chcieli walczyć
 - misja pojednawcza Druckiego-Lubeckiego (poszedł do cara, by ujednać łaskę)
 - powstrzymywanie działań powstańczych przez Chłopickiego
 - fiasko rozmów z carem Druckiego-Lubeckiego → dymisja Chłopickiego
- **25 stycznia 1830 r.** – detronizacja **Mikołaja I** przez sejm

6.2 Przebieg

1. Szukanie sprzymierzeńców po ulicach Warszawy.
2. Atak na Arsenał w Warszawie.
3. Wysłanie misji pojednawczej do cara (fiasko).
4. Detronizacja Chłopickiego, postawienie na walkę.
5. Walki

- (a) **Luty 1831 r.** – zwycięstwo pod **Stoczkiem** i przegrana (?) pod **Grochowem** (bój o Olszynkę Grochowską)
- (b) **Wiosna 1831 r.** – ofensywa mimo straty Chłopickiego
- nowym wodzem **Jan Skrzynecki** – ostrożny, spowalniał działania
 - wielka rola doradczą **pułk. Ignacego Prądzyńskiego** – (świetny plan ataku na magazyny w Siedlcach)
 - rozbite Rosjan pod **Wawrem, Dębem Wielkim, Iganiami**
 - na skutek kunktatorstwa Skrzyneckiego nie zdobyto Siedlec
 - 26 maja 1831 r. – dobra zasadzka Prądzyńskiego, natomiast Skrzynecki plan zmodyfikował, przez co przegraliśmy – klęska pod **Ostrołęką** – przełom w walkach

6. Klęska powstania

- manewr **Paskiewicza** – zajęcie Warszawy od zachodu
- po Skrzyneckim wodzem **Henryk Dembiński**
- upadek rządu → dyktatorem **Jan Krukowiecki** „grabarz powstania”
- błędy polskiego dowództwa (gen. Ramorino, 20 tysięcy żołnierzy wysłanych pod Lublin)
- **6 września** – szturm na Warszawę (przez Wolę) – wycofanie wojsk
- Maciej Rybiński – ostatni dowódca, zaprzestanie walk
- rozproszenie armii polskiej i przejście granic pruskiej, austriackiej i RP krakowskiej → początek emigracji

Rozdział 7

5 października 2011 – *Ziemie polskie w latach 1831-1846*

7.1 Represje po powstaniu

Powstanie listopadowe upadło. Oczywiście się stało, że będą represje wobec Królestwa Polskiego

- zsyłki na Syberię (ludzie dostawali prace) i konfiskaty majątków
- wcielanie do armii rosyjskiej pozostałych żołnierzy
- kontrybucja (kary pieniężne)
- **Statut Organiczny** zamiast konstytucji (zniesienie wojska, sejmu, koronacji na króla, odrębnych granic)
- likwidacja UW, Uniwersytetu Wileńskiego i Towarzystwa Przyjaciół Nauk (uniwersytety zażewiem buntu)
- walka z kościołem katolickim i unickim (prawosławni pod władzą papieża), (likwidacja na wschodzie)
- **noc paskiewiczowska** – rządy Iwana Paskiewicza w Warszawie (budowa cytadeli)

W zaborze pruskim zaczęła się germanizacja oraz **praca organiczna**, czyli przedsięwzięcia gospodarcze, oświatowe, naukowe i kulturalne.

7.2 Działalność emisariuszy

Emisariusze wspomagali i kierowali działalnością spiskową. Józef Zaliwski w 1831 roku stworzył akcję **Zemsty Ludu**, niestety zgłosiło się tylko paręnaście osób i szybko został złapany.

7.3 Plany nowego powstania

W całej Polsce w trzech zaborach na raz miało w **lutym 1846 roku** wybuchnąć powstanie. Planowanym wodzem miał być **Ludwik Mierosławski**, który niestety został aresztowany.

Powstanie jednak powstało tylko w Rzeczypospolitej Krakowskiej. Dlatego, że:

- dość duża swoboda działań na terenie RP Krakowskiej
- nie było powstania listopadowego, ludność nie była zrażona do walki

W Rzeczypospolitej w tych czasach jako jedynej chłopów nie odrabiali pańszczyzny, tylko płacili czynsz.

18 lutego walkę rozpoczynają pierwsze oddziały w Galicji. 20/21 lutego 1846 roku nastąpił atak na wojska austriackie. Austriacy nie wiedząc jak wygląda ogół powstania, wycofują się z Krakowa. Powstał Rząd Narodowy, który ogłosił Manifest, który będzie respektowany na terenie całej Polski. Był ważny, ponieważ w nim znajdowała się zapowiedź uwłaszczenia chłopów i zniesienia pańszczyzny. Celem było zdobycie chłopów do powstania. Jednak nie udało się to tak łatwo, ponieważ nie wierzyli obietnicom.

Dyktatorem powstania zostaje **Jan Tyssowski**, natomiast prawdziwym przywódcą był **Edward Dembowski**. Wyzwolił miejscowości i miast RP Krakowskiej (Chrzanów, Wieliczka). Niestety nie było poparcia ze strony chłopów (z wyjątkiem Rzeczypospolitej Krakowskiej). Pod Gdowem powstańcy ponieśli klęskę.

Dembowski zauważył, że w takim razie spróbuje dojść do chłopów poprzez religię. Zorganizował procesję, wychodzącą z Krakowa na Podgórze, a później dalej. Jednak zamiast chłopów na Podgórzu spotkali Austriaków, którzy zmasakrowali procesję.

2 marca Tyssowski składa władzę, powstanie wygasa, składa broń za granicą pruską. W PRLu zwano ten epizod Rewolucją Krakowską.

7.4 Rabacja w Galicji

Rabacja – powstanie chłopów (przeciwko szlachcie).

Spowodowane antagonizmem chłopów-szlachta (pańszczyzna, podatki). Na wsi było przeświadczenie, że Austria, car są dobrzy, bo wszystkie reguły musieli egzekwować szlachcice.

W czasie powstania w RP Krakowskiej Austriacy płacili za szlacheckie głowy chłopom. (Wyolbrzymiony mit, działo się tak bardzo rzadko.)

W trakcie rabacji zniszczono około 500 dworów, zabito ok. 1000 osób. Chłopi atakowali oddziały powstańcze pod Tarnowem i dwory (Tarnowskie i Sądeckie). Jakub Szela za poprowadzenie chłopów do walki dostał piękny dwór na Bukowinie.

7.5 Skutki powstania w RP

1. likwidacja Wolnego Miasta Krakowa (wcielenie do Austrii)
2. początek germanizacji (urzędy, szkoły)
3. język niemiecki na UJ
4. zrozumienie konieczności uwłaszczenia chłopstwa
5. wzrost popularności postaw lojalistycznych

Rozdział 8

10 października 2011 – *Wiosna ludów*

Szereg walk, powstań na przestrzeni wieku.

8.1 Przyczyny

8.1.1 Społeczne

Rzemieślnicy, robotnicy, chłopci domagali się poprawy warunków życia.

8.1.2 Ustrojowe

Chęć zniesienia monarchii, *ancien regime*, chęć wprowadzenia republiki, konstytucji itp.

8.1.3 Inne

- dążenie do **niepodległości** (Węgrzy, Polacy)
- chęć **zjednoczenia** (Włosi, Niemcy)
- nieurodzaj w rolnictwie – **głód**
- **kryzys** ekonomiczny

8.2 Francja

8.2.1 Przyczyny

- rządy Ludwika Filipa po rewolucji lipcowej (1830 – 1848)

- faworyzowanie burżuazji (hasło „bogaćcie się”) i krzewienie liberalizmu gospodarczego. Powstają fortuny mieszczańskie (*nuworysz*) → stąd przydomek „król mieszczański”

8.2.2 Przebieg rewolucji

W ciągu trzech dni monarchia upada – król na emigracji. Francja staje się **II republiką** (luty 1848). Uchwalono konstytucję. Do kampanii wyborczej na prezydenta włącza się **Ludwik Napoleon Bonaparte**, syn Ludwika, brata Napoleona I Bonaparte. W grudniu 1848 roku Ludwik wygrywa, przeprowadza zamach stanu w 1851 roku, a rok później w wyniku kolejnego plebiscytu ogłasza się **cesarzem Francuzów** (Napoleon III).

Napoleon III wprowadził liberalizm w gospodarce, sprawną administrację, policję i urzędy.

8.3 Kraje niemieckie

Fala protestów przechodzi przez kraje niemieckie (żądania reform, wolności prasy, konstytucji, liberalizacji, demokratyzacji). W Austrii Ferdynand I abdykuje na rzecz **Franciszka Józefa I** (1848 – 1916). Nadaje on nową konstytucję, aby znieść ją w 1851 roku.

W Prusach zamieszki w Berlinie w marcu 1848, Fryderyk Wilhelm IV obiecuje nadanie konstytucji.

We Franfurcie nad Menem zebrali się przedstawiciele krajów niemieckich, aby obradować nad zjednoczeniem Niemiec. Powstała koncepcja **wielkich Niemiec** (z Austrią) i **małych** (bez Austrii). Wielkie Niemcy dawałyby hegemonię Habsburgom i wplątywały Niemców w problemy etniczne Austrii. Król pruski nie zgadza się zostać królem zjednoczonych Niemiec (nie chce brać *korony z błota i świńskiej*), a parlament zostaje rozpędzony.

8.4 Węgry

Węgrzy wykorzystują zamieszki w Wiedniu i tworzą obszar autonomiczny, a w 1849 ogłaszają niepodległość. Austria wysłała armię w celu stłumienia dążeń węgierskich. Gdyby nie pomoc Rosji, Węgrzy wygraliby. Na czele powstania węgierskiego staje Lajos Kossuth, poetą Sandora Petöfi. Rosja wkracza na Węgry w ramach Świętego Przymierza i obrony *ancien regime*. Węgrzy mimo znacznej pomocy Polaków zostają pokonani przez Iwana Paskiewicza.

8.5 Polacy w Wiosnie Ludów

8.5.1 Powstanie wielkopolskie 1848 r.

- impuls dany przez Wiosnę Ludów w Prusach i Austrii

- walki w Berlinie → amnestia dla polskich więźniów (Mierosławski, Libelt)
- nadzieje na wojnę Rosji z rewolucyjną Europą i sojusz z Prusami
- umowa z Prusami w Jarosławcu:
 - spolszczenie administracji na $\frac{2}{3}$ Księstwa Poznańskiego
 - zgoda na 3 tys. wojska polskiego
- zerwanie umowy przez Prusy – administracja na $\frac{1}{3}$ terenów i likwidacja wojska
- Mierosławski rozpoczyna walkę – 29 kwietnia – 9 maja 1848
- rozproszenie oddziałów i zniszczenie ich przez armię pruską

8.5.2 Galicja

Sporo demonstracji, sporo protestów, nic poważniejszego. Gubernator Franz Stadion na terenie Galicji postanowił znieść pańszczyznę w Galicji (aby przeciągnąć chłopów na stronę cesarza).

8.5.3 Udział Polaków w walkach na Węgrzech przeciwko Austriakom i Rosjanom

W latach 1848 – 1849 r. Bardzo ważną postacią był Józef Bem, Legiony Polskie (Józef Wysocki). Dowódcy polscy byli również we Włoszech i w Niemczech.

Rozdział 9

17 października 2011 – *Powstanie styczniowe*

Lekcje na sprawdzian z podręcznika: 1, 2, 3, 5, 6, 8, 9, 10, 13

9.1 Sytuacja w Królestwie przed powstaniem

9.1.1 Odwilż posewastopolska

Przykład Finlandii pobudza nadzieje (stopniowe nadawanie autonomii). Jednak Rosjanie nie chcieli nam jej dać. Gdy Aleksander II przyjechał do Warszawy powiedział „*żadnych marzeń panowie*”.

9.1.2 Okres manifestacji patriotycznych

W 1830 roku dorosło nowe pokolenie, niepamiętające klęski powstania. 30 lat później nastąpił początek manifestacji, pierwsze ofiary. W marcu 1861 początek **żałoby narodowej**. Okazywaliśmy w ten sposób jedność. Denerwowało to Rosjan dlatego, że nie mogli za to nas ukarać. (W czasie PRLu uczniowie wpinali do koszuli oporniki.)

9.1.3 Początek konspiracji

Podział na białych i czerwonych

Biali uważali, że walka tak, ale w bliżej nieokreślonej przyszłości przy pomocy innych państw. Stosowali metody jawne i dyplomatyczne.

Czerwoni chcieli walczyć już, szybko.

Ciekawa postać **Aleksandra Wielopolskiego**, lojalisty – naczelnik nowego Rządu Cywilnego. Będąc lojalnym wobec Rosji doprowadził do polonizacji urzędów. W styczniu 1863 roku

zorganizował **brankę**, pobór do wojska w celu rozbicia organizacji spiskowej. Przez to ludzie mieli do wyboru iść do wojska rosyjskiego albo rozpocząć powstanie.

9.2 Powstanie

9.2.1 Wybuch

Czerwoni przejmują inicjatywę i rozpoczynają powstanie 22 stycznia 1863 roku – 6 tysięcy żołnierzy. Wydali **Manifest Tymczasowego Rządu Narodowego**, w którym obiecywali chłopom uwłaszczenia, szlachcie na ziemię zapłaci państwo, bezrolni za udział w powstaniu otrzymają działki z Dóbr Narodowych. Szlachta doszła do wniosku, że jeśli chłopom się nie da ziemi, żadne powstanie nie ma szans. Do tego nie udało im się zdobyć Płocka (planowanej siedziby władz). Za to Rosja wycofywała się z wielu terenów.

9.2.2 Władze powstańcze

Ludwik Mierosławski pierwszym dyktatorem powstania, po pierwszych klęskach wyjeżdża z kraju. Następnie Marian Langiewicz, klęski w Małopolsce.

9.2.3 Przebieg walk

Biali traktowali powstanie jako demonstrację zbrojną. Mieliśmy nieregularną, ochotniczą, słabo uzbrojoną armię. Przez to prowadziliśmy partyzancki charakter walk (ok. 1200 bitew i potyczek): Węgrów, Małogoszcz, Żyrzyn, Miechów, Opatów. Poza Kongresówką też były walki, a z innych zaborów dostawaliśmy wielu ochotników. Powstała sieć państwa podziemnego (prasa, sądy, policja, podatki).

Zyskaliśmy znaczne poparcie rewolucjonistów, ochotników.

9.2.4 Romuald Traugutt

W październiku 1863 roku dyktatorem zostaje Romuald Traugutt, były płk. armii carskiej, związany z białymi. Dążył do pełnej realizacji dekretu uwłaszczeniowego. Przeorganizował armię celem przetrwania zimy i wiosennej ofensywy. Niestety polskie oddziały na początku 1864 roku zostały rozbite.

W marcu 1864 roku car wydał dekret o uwłaszczeniu chłopów, odszkodowanie dla ziemian ma zapłacić państwo, a chłopci płacić na ten cel specjalny podatek. Uwłaszczenie chłopów uzależniono od rozbicia partyzantów.

Przez to chłopci byli wroddzy i bierni wobec powstania. W kwietniu 1864 aresztowano Traugutta, zmarł chwilę później. Na wiosnę następnego roku został rozbitý ostatni oddział księdza Brzóska.

Godło powstańcze składało się z Orła, Pogoni oraz Archaniola Michała.

Rozdział 10

19 października 2011 – *Wojna secesyjna*

10.1 Geneza

Wojna toczyła się pomiędzy dwoma częściami Stanów Zjednoczonych – północną i południową.

Głównym powodem jest nierównomierny rozwój gospodarczy. Północ – rozwinięty przemysł, południowa – rolnictwo. Poza tym była różnica polityczna, demokraci byli za niewolnictwem (południe), republikanie przeciwko (północ). Każdy stan mógł sobie wybrać czy chcieli utrzymać niewolnictwo i abolicjonizm.

W 1860 roku odbyły się wybory i rozgorzał spór wokół niewolnictwa. Prezydentem został Abraham Lincoln, republikanin. Stany południowe nie zgodziły się, robiąc secesję z prezydentem Jeffersonem Davisem. Rok później rozpoczęła się wojna secesyjna:

- północ – południe,
- jankesi (ćwok, północ) – konfederaci.

10.2 Przebieg

Armie różniły się w stopniu przygotowania. Południe było obeznane z bronią, natomiast północ czasem w ogóle nie dotykała broni wcześniej. Stany północne zarządziły nabór do armii (za symboliczną kwotę każdy mężczyzna miał dostać 60 ha ziemi uprawnej).

Przełom nastąpił w 1863 roku, podczas **bitwy pod Gettysburgiem**. Generał Lee (konfederaci) przegrał, każąc południowcom wpakować się na pastwiska, gdzie zostali rozstrzelani przez armaty jankesów. Od tej bitwy górą została północ. Generał Sherman zarządził wojnę totalną, palenie i niszczenie wszystkiego.

Południe **kapitułuje w Appomatox w 1865 roku.**

10.3 Skutki

- XIII poprawka do konstytucji
- nowe rodzaje broni (karabiny wielostrzałowe – Winchester, Colt)
- pancerniki (Virginia – południe, Monitor – północ) – potwornie drogie, niesterowalne

Rozdział 11

2 listopada 2011 – *Zjednoczenie Niemiec*

11.1 Przeszłość Niemiec

- Istnienie I Rzeszy 962 – 1806
- Związek Reński 1806 – 1814 (tworzy go Napoleon, upada wraz z Napoleonem)
- Związek Niemiecki 1815 – 1866 (35 państw i 4 miasta)
- Próby oddolnego zjednoczenia Niemiec w czasie Wiosny Ludów (parlament frankfurcki)

11.2 Prusy po Wiośnie Ludów

Prusy chciały ekonomicznego zjednoczenia Niemiec, w 1834 r. powstał **Związek Celny** – wolny handel w państwach niemieckich z wyjątkiem Austrii i Badenii. Dzięki temu zniosły się bariery celne, gospodarcze, ekonomiczne. Najwięcej w tym kierunku działał **Wilhelm I**. Oprócz niego na tapetę wysunął się kanclerz **Otto von Bismarck**. Chciały zjednoczyć Niemcy za pomocą armii. Żołnierze byli dobrze wykształceni, często mówi się, że wojny nie wygrały Prusy, tylko nauczyciele. Poza tym armia była dowożona na miejsce walki pociągiem.

11.3 Rywalizacja prusko – austriacka

Powstały dwie koncepcje z Niemiec: wielkie (*wszystkie państwa z Austrią*) i małe (*bez Austrii*). Południowe kraje katolickie poparły Austrię, północne (luterkańskie) nie popierały.

Według Bismarcka Niemców może zjednoczyć tylko „krew i żelazo”. Znaczyło to:

krew wspólna krew

żelazo jak nie chce dalej, to siłą

11.4 Wojna prusko – austriacka (1866 r.)

Po stronie Prus stanęły państwa północnoniemieckie i Włochy. Decydującą bitwą była **bitwa pod Sadową** w Czechach. Prusy rozbiły Austrię. Na mocy pokoju w Pradze i Wiedniu Austria oddała Włochom Wenecję. Związek Niemiecki zostaje rozwiązany. Wyeliminowano Austrię jako konkurentkę do zjednoczenia.

11.5 Utworzenie Związku Północnoniemieckiego (1867 r.)

W jego skład weszły państwa na północ od rzeki Men. Związek był federacją (wspólny monarcha, parlament, rząd). Na czele związku stał król pruski, powołujący kanclerza. Zawiązano sojusz wojskowy związku z państwami południowoniemieckimi. Bismarck szuka pretekstu do wojny z Francją. Dzięki temu państwa południowe stałyby się zagrożone i wspólnie w czasie wojny zjednoczyliby się wszyscy.

11.5.1 Wojna prusko – francuska (1870 – 1871 r.)

Po abdykacji Izabeli II hiszpańskie Kortezy ofiarowały koronę Leopoldowi Hohenzollernowi. W związku z tym Francja poczuła się otoczona zewsząd Hohenzollernami i wystosowała **depeszę emską**. Bismarck tak zredagował depeszę, że jest ona obraźliwa wobec Francji (posła francuskiego miał obrazić król pruski Wilhelm I). Przez to Francja wypowiedziała wojnę Prusom popartym przez inne państwa niemieckie, obawiające się o swój byt. Szybko oblężono Francuzów w Metz, Francja skapitulowała pod Sedanem.

Francja oddała Prusom Alzację i Lotaryngię. Poza tym musiała zapłacić kontrybucję. Południowe państwa w końcu przystąpiły do Związku Niemieckiego. W Sali Lustrzanej w Wersalu **proklamowano Cesarstwo Niemieckie 18 stycznia 1871 roku**. Od tego czasu Wilhelm I został cesarzem, a Bismarck kanclerzem II Rzeszy.

11.6 Powstanie Austro-Węgier

Po przegranej pod Sadową Austria postanowiła dać Węgrom trochę autonomii. W 1867 roku powstała monarchia dualistyczna. Cesarz Austrii został królem Węgier. Stało się tak, ponieważ Austria zdawała sobie sprawę, że jeśli Węgrzy zbuntowaliby się, nie poradziłiby sobie z powstaniem.

Były dwie odrębne konstytucje i dwa parlamenty. Węgrzy byli bardzo dumni ze swojego parlamentu. Poza tym były osobne granice. Do Węgier należała Chorwacja, Sławonia, Słowacja, do Austrii Polska, Galicja, Czechy i inne. Węgry dostały też bardzo duży dział Siedmiogrodu (Transylwanii).

Rozdział 12

9 listopada 2011 – *Nowe ideologie polityczne XIX w.*

12.1 Rozwój systemów demokratycznych

W Anglii została **zwiększona liczba uprawnionych do głosowania**. Monarchie absolutne przerodziły się w **monarchie konstytucyjne**. Zaczęły powstawać pierwsze republiki (Francja). Pozakładano różne cenzusy, jak np. majątkowy, wykształcenia i zawodu. W Austro – Węgrach powstał system kurialny – każda klasa głosowała osobno. Chłopi wybierali x posłów, y mieszczanie, z burżuazja. . . Był trochę niesprawiedliwy pod tym względem, że burżuazja (mimo małej swej ilości) wybierała mniej więcej tyle ile kupa chłopów.

12.2 Powstawanie partii

Powstał system dwubiegunowy (prawica – lewica), który przetrwał do dziś. Geneza podziału jest prosta. W czasie rewolucji francuskiej po prawej stronie siedli posłowie nastawieni konserwatywnej, a po lewej radykaliści.

Zaczęły powstawać **masowe partie**, mające program, strukturę terytorialną, władze, statut, kampanie wyborcze, czasopisma, formalni członkowie, określony elektorat.

12.3 Ewolucja dawnych idei

12.3.1 Liberalizm

Polegał na zgodzie na powszechne prawo wyborcze bez cenzusów (demokraci). John Stuart Mill postuluje za zwiększeniem osłon socjalnych przez państwo → **liberalizm socjalny**. Mówił on, że ludziom biednym, którym się w życiu nie powiodło należy pomagać zasiłkami itd.

12.3.2 Konserwatyzm

Zbliżali się do liberałów, uznał za konieczne zmiany, ale w wydaniu ewolucyjnym (stopniowe nadawanie praw wyborczych, uwalnianie rynku) – Beniamin Disraeli.

12.4 Ruch socjalistyczny i komunistyczny

Duża ilość robotników i ludności niezadowolonej z jakości życia, niskich pensji, braku osłon socjalnych. Przez to zaczęły powstawać **partie socjalistyczne**, chcące różnych zasiłków, pomocy itd. Zarzewie ruchów było w Niemczech u **Karola Marksa** i **Fryderyka Engelsa**. W Niemczech były potężne fabryki, bardzo szybko się rozwijało, przez to było dużo robotników. Niezadowolonych.

W 1847 roku powstaje Związek Komunistów. Później zostaje wydany „*Manifest komunistyczny*” i „*Kapitał*”. Znane cytaty:

„*Widmo komunizmu krąży po Europie*”
„*Proletariusze wszystkich krajów łączcie się*”

Zadanie domowe: Przeczytać „*Manifest komunistyczny*” z edysku.

Rozdział 13

14 listopada 2011 – *Nowe ideologie polityczne XIX w.*

U Marksa występuje bardzo mocny ateizm – „*religia opium ludu*”. Mimo to po pewnym czasie w krajach socjalistycznych pozwalano wrócić do religii. Dawało to im nadzieję, którą pokładali w Bogu i zaświatach, dzięki temu nie buntowali się za bardzo.

13.1 Anarchizm

Stworzony przez Piotra Kropotkina oraz Michała Bakunina. Mówił, że społeczeństwo uzyska wolność, gdy pozbędzie się państwa, a ludzie powinni łączyć się w wolne wspólnoty. Organizowali oni zamachy na polityków (np. na cesarzową Elżbietę). Skrajny anarchizm nazwano *nihilizmem*.

13.2 Socjalizm

W Niemczech w 1891 powstała najstarsza na świecie partia socjalistyczna SPD – Socjaldemokratyczna Partia Niemiec. W Wielkiej Brytanii nigdy nie było rewolucji komunistycznej. Socjaliści po prostu przeszli do działań parlamentarnych, stąd *Partia Pracy*.

W Rosji natomiast jako że było mało robotników, ruch robotniczy był mały. Socjalistyczna partia w Rosji powstaje dopiero w 1898 roku **Socjaldemokratyczna Partia Robotnicza Rosji**. Już wtedy na tapecie pojawia się Lenin.

Jednak po pewnym czasie nastąpił rozłam w ruchu robotniczym. Tam, gdzie socjaliści mogli robić co chcieli legalnie (jak np. Wielka Brytania) panowała **socjaldemokracja**. Na przykład Eduard Bernstein twierdził, że kapitalizm można zmienić na drodze legalnych, ewolucyjnych działań (np. drogą parlamentarną) → rewizjoniści. Karl Kautsky naciskał na reformy uzyskane drogą demokratyczną → reformiści. Powstał też nurt **komunistyczny**, jak np. bolszewicy.

13.3 Chadeccja

Chrześcijańska demokracja twierdziła, że konieczny jest sprawiedliwy ład społeczny w państwie. Chcieli tak pokierować rządami, by niwelować różnice w bogactwie, ale z poszanowaniem własności prywatnej. Charakteryzowali się chęcią zmian na drodze legalnej, parlamentarnej bez rewolucji.

13.4 Nacjonalizm

„Narody? Cóż to takiego? Ja mam tylko poddanych.”

Franciszek I

Wzrastała świadomość narodowa, zwiększała się rola wspólnej historii oraz przeżyć. Kościół również był czynnikiem narodotwórczym (np. na Ukrainie, w Polsce). Zaczęto się odwoływać do teorii Darwina (przetrwają tylko narody lepiej przystosowane, silniejsze). Powstały teorie krajów wyższych i niższych (Joseph Gobineau). *Szowę* w Francji wymyślił szowinizm. Nasilił się antysemityzm (sprawa Dreyfusa) i ksenofobia.

**„Świadomość narodowa dla narodu jest tym, czym kościół dla człowieka,
a tylko człowiek chory czuje, że ma kości”**

Bernard Shaw

Rozdział 14

21 listopada 2011 – *Ziemie polskie na przełomie XIX i XX wieku*

14.1 Sytuacja w zaborze pruskim

Ludziom żyło się dobrze, zwłaszcza ekonomicznie. Były duże, nowoczesne gospodarstwa, produkujące na rynek. Przez to uwłaszczenie miało korzystny wpływ na rozwój rolnictwa. Również na Górnym Śląsku rozwinął się przemysł.

Niestety źle się żyło pod względem kulturalnym – **germanizacja za „żelaznego kanciera”**. Bismarck walczył z Kościołem katolickim (**Kulturkampf**), odsuwano duchownych od szkolnictwa. Mimo starań Niemców, Polacy tym mocniej wierzyli i zaczęli kooperować z katolikami niemieckimi. Ta akcja Bismarckowi nie wyszła.

Rugi pruskie – wysiedlenie Polaków, nie będących obywatelami pruskimi (pochodzili z zaboru rosyjskiego, po powstaniach).

W 1901 roku wystąpił protest dzieci i rodziców we Wrześni. Powstała „Rota” Marii Konopnickiej.

Wóz Drzymały

Solidaryzm narodowy – słaba działalność partii robotniczych i chłopskich, silna pozycja endecji.

14.2 Sytuacja w zaborze rosyjskim

Mimo że chłopci dostali tam ziemię, by nie protestowali, nie byli zadowoleni, ponieważ pola były bardzo małe.

Rusyfikacja

nazwa Zamiast Królestwo Polskie → **Kraj Przywiślański**

szkoły Lekcje po rosyjsku, rozmowy na przerwach po rosyjsku

14.3 Sytuacja w zaborze austriackim

Bardzo ciężko się żyło, bieda. Jednak było dość dużo wolności. Rząd nie inwestował w te tereny. Obszar był ewentualnym mięsem armatnim dla Rosji. Do tego gospodarstwa były rozdrobnione (przez źle przeprowadzone uwłaszczenie w 1848 r.). Było też prawo propinacji dla ziemian, oraz silny antysemityzm.

Galicja powoli uzyskiwała autonomię na różnych płaszczyznach. W 1861 roku powstał **Sejm Krajowy, Wydział Krajowy. Nie było cenzury**. Dzięki temu rozkwitła literatura oraz sztuka (Matejko, Chelmoński, Kossakowie, Wyspiański, Przybyszewski, Boy-żeliński). Urzędy oraz administracja były polonizowane. Byli nawet autorzy, obarczający winą za rozbiory naród polski – zanarchizowany i zacofany, odrzucali walkę o niepodległość, a skłonność do konspiracji – **liberum conspiro** – uważali za tyleż zgubne, co liberum veto.

Rozdział 15

23 listopada 2011 – *Polskie partie polityczne w XIX wieku*

15.1 Przyczyny powstawania partii

W zaborze rosyjskim praktycznie tworzenie partii było praktycznie niemożliwe. Życie społeczne było demokratyzowane. Pomiedzy klasami trwały lekkie „walki”. Generowało to niezadowolenie. Głównym, źródłowym problemem był brak niepodległości.

15.2 Partie socjalistyczne – problemy robotników, proletariatu

15.2.1 Nurt internacjonalistyczny

Wielki Proletariat

Założona w 1882 roku przez Ludwika Waryńskiego. Chcieli wprowadzić komunizm na świecie, postawić kwestie społeczne na pierwszym miejscu. **Kwestia niepodległości była pomijana** (po co tworzyć państwo polskie, wystarczy stworzyć jedno wielkie europejskie państwo), (program brukselski – zakładana i wymyślana w Brukseli).

Później jednak partia się rozbiła, a Waryński zmarł w więzieniu rosyjskim. Części zwały się **II Proletariat** oraz **Związek Robotników Polskich**.

W 1893 roku powstała Socjaldemokracja Królestwa Polskiego, później przerodziła się w Socjaldemokrację Królestwa Polskiego i Litwy (1900 r.). Reprezentantami była Róża Luksemburg oraz Julian Marchlewski. Program jak wyżej, współpraca z bolszewikami.

15.2.2 Nurt niepodległościowy

PPS

W 1893 roku, przedstawicielami Józef Piłsudski oraz Stanisław Wojciechowski. Niepodległość stawiali na pierwszym miejscu, później w programie przemiany socjalne (program paryski).

PPSD

Polska Partia Socjalno-Demokratyczna Galicji i Śląska Cieszyńskiego, w Galicji (oprócz niej PPS zaboru pruskiego).

15.3 Problemy związane z brakiem państwa, niepodległości, walka o przetrwanie narodu → partie nacjonalistyczne

Liga Polska

Liga Polska (1887), Zygmunt Miłkowski, walka o niepodległość

Liga Narodowa

Założona w roku 1893, potoczną nazwą była „Narodowa Demokracja” (endecja). Duży wkład Romana Dmowskiego, który uważał, że najistotniejsze są interesy narodu polskiego (**egoizm narodowy**). Chciał podniesienia poziomu kulturalnego i gospodarczego narodu polskiego, antysemityzm, walczyła przeciwko walce klasowej, która niestety poróżniała Polaków. Zwalczała komunistów. Nie skupiali się na walce z zaborcą.

15.4 Problemy wsi → partie chłopskie

Ważną rolę odegrał ks. Stanisław Stojałowski, wydawał czasopisma „Wieniec” i „Pszczołka”. Gazety wychodziły w zaborze austriackim. Były to dwie gazety, ponieważ wydawali je naprzemiennie co 2 tygodnie, dzięki temu nie płacąc podatku.

W Rzeszowie w 1895 roku stworzony **Stronnictwo Ludowe**. W 1903 roku **Polskie Stronnictwo Ludowe**, reprezentowane przez Jana Stapinskiego. Głosiło hasła ekonomiczne, tanie kredyty dla chłopów, uregulowanie serwitutów, powszechne prawo wyborcze.

Później rozdzieliło się na:

PSL – Lewicę żądało dalszych radykalnych reform, Stapiński

PSL – „Piast” (od nazwy czasopism), umiarkowane, mniejsze żądania, Wincenty Witos

15.5 Kto się lubił, kto nie lubił

NDecja i chłopskie partie – lubili się, razem głosili chrześcijańskie wartości itd.

Piłsudski vs. Dmowski – walka.

Rozdział 16

28 listopada 2011 – *Pierwsza wojna światowa c.d.*

16.1 Przystąpienie USA do wojny

Na początku prezydent Woodrow Wilson izolował się. Jednak po zatopieniu wielu amerykańskich statków przez Niemcy, w tym pasażerskiej Lusitanii, zdecydowali się na interwencję. Bali się gospodarczych konsekwencji – spadek importu i eksportu. Przegrana ententy przyniosłaby ogromne straty firmom w USA.

Niemcy, będąc cwane, chcąc odwieść USA od wojny rozmawiały z Meksykiem o planie napaści na USA. Robili to poprzez linię telegraficzną, którą Stany Zjednoczone bez problemu podsłuchiwały.

Amerykanie nie posiadali armii lądowej, bo po co. Na lądzie zaszkodzić im mógł tylko Meksyk, który i tak był już dawno uciszony. Powolnie więc przygotowywali armię lądową, by wysłać ją do Europy.

16.2 Wpływ rewolucji w Rosji na bieg wojny

Lenin pragnął zakończyć wojnę → podpisał pokój z państwami centralnymi w **Brześciu Litewskim** – **3. marca 1918 r.** Wtedy Rosja odeszła z wojny światowej. Dzięki temu Niemcy mogli przerzucić wszystkie wojska ze wschodu na front zachodni. Uderzyli zatem z wielką siłą na Francję i Paryż. Dzięki pomocy Stanów udało się odeprzeć atak. Później Hitler pomstował na ten rozejm jako na „cios w plecy”.

Rosja oddała Litwę, część Białorusi, Inflanty, Estonię oraz Królestwo Polskie pod okupację. Koncepcja „Mitteleuropy”.

16.3 Działania wojenne w roku 1918

Ofensja trójprzymierza we Francji, podeszli pod Paryż. Nad Marną w lipcu udało się powstrzymać Niemców. USA w końcu ruszyli pełną parą z pomocą.

Niemcy zaczęli się wycofywać z Francji i Belgii.

16.3.1 Powody przegrania wojny przez Niemcy

Kapitulacja Bułgarii i Turcji – Bułgaria we wrześniu, miesiąc później Turcja. Odsłoniło to Austro-Węgry od strony Bałkan i Morza Czarnego.

Rozpad Austro-Węgier – Na przełomie października i listopada niepodległość ogłaszają: Czechosłowacja, Galicja, Chorwacja (powstaje państwo SHS), Węgry. 3 listopada Austro-Węgry podpisują zawieszenie broni. Cesarz i król Karol I abdykuje.

Sytuacja w Niemczech – wraz z końcem października marynarze z Kilonii odmawiają walki. Wybuchł bunt poparty przez robotników, dzięki temu rozpoczęła się rewolucja socjaldemokratyczna (władzę przejmuje SPD). Wilhelm II abdykował, Niemcy stały się republiką. Nowy rząd podpisał zawieszenie broni **11 listopada 1918 r. w Compiègne** (w wagonie kolejowym).

Powstała legenda o „ciosie w plecy”, zadany przez socjalistów niepokonanej armii niemieckiej.

16.4 Nowe rodzaje broni oraz środków

- karabiny maszynowe
- granaty ręczne
- samoloty (na początku tylko do działań rozpoznawczych)
- sterowce

Rozdział 17

14 grudnia 2011 – *Rewolucja w Rosji*

17.1 Tematy na sprawdzian

Numery tematów z podręcznika: 20, 21, 22, 26, 27, 28.

17.2 Przyczyny wybuchu rewolucji w 1917 roku

Kłęski w I wojnie światowej zachwiały wiarą w państwo i cara. Rosja straciła wiele ziem i wiele ludzi. Przyszedł kryzys gospodarczy, głód na wsi z braku mężczyzn, którzy poszli do wojska. . . Poza tym był Rasputin, przez którego spadł poziom zaufania do rodziny carskiej. Był on intrygantem, rozpustnikiem, rzekomo uzdrowił syna cara. W końcu pojmali go i chcieli zabić, jednak on się nie dawał. Czego nie próbowali, on „odżywał”. W końcu im się udało, oczywiście nie przysporzyło to wielbicieli carskiej rodzinie.

Ludzie żądali demokratycznych i socjalnych reform. Jednak car był niezdecydowany, słaby i bierny wobec problemów kraju. W Dumie, armii urządach pojawiały się spiski antycarskie.

17.3 Wybuch i przebieg rewolucji lutowej

17.3.1 I faza – próba budowy republiki

Wojsko poparło demonstrantów, którzy na wiosnę 1917 roku wyszli na ulice Piotrogradu. Wszystko przeszło mniej więcej bez krwawych walk, car zmuszony został do abdykacji, władzę przejął Rząd Tymczasowy złożony z robotników i Dumy. Premierem został Georgij Lwow. Później premierem został Aleksander Kiereński. Niestety dla nich zaplanowano wybory powszechne na listopad 1917 r. To pół roku mogli wykorzystać bolszewicy, którzy zgromadzili poparcie.

Lenin zaczął dużo obiecywać, przy pomocy Niemców przybył ze Szwajcarii. Jego obietniczki

zwane były tezami kwietniowymi, m. in. głosił, że cała władza zostanie oddana robotnikom. Powiedział, że zakończy wojnę i nada ziemię chłopom. Tych trzech rzeczy wszyscy chcieli i dlatego poszli za nim.

17.3.2 II faza – radykalna

Lenin nakłonił w Piotrogradzie część wojska do przejścia na stronę komunistów. 7 listopada 1917 roku bolszewicy opanowali Pałac Zimowy, czyli siedzibę Rządu Tymczasowego. Kiereński uciekł. Lenin doprowadził do pokoju z państwami centralnymi – 3 marca 1918 w Brześciu.

Komuniści ponieśli klęskę w wyborach do konstytuancy...

17.3.3 III faza – dyktatura

Rozdział 18

19 grudnia 2011 – *Sprawa polska w trakcie I wojny*

18.1 Orientacje polityczne na ziemiach polskich

Polacy spodziewając się zbrojnego konfliktu wiążą się z poszczególnymi państwami ościennymi w celu uzyskania korzyści. Wydarzenia w „*kotle bałkańskim*” mogłyby rozpocząć wojnę (aneksja Bośni i Hercegowiny w 1908 r., wojny bałkańskie).

18.1.1 Orientacja prorosyjska (pasywistyczna)

Zwolennikiem był Roman Dmowski, NDecja. Liczył na wygraną Rosji i wcielenie przez nią reszty ziem polskich oraz nadanie szerokiej autonomii. Rosja ulegała powoli demokratyzacji, poza tym łączono nas z Rosją jako słowiańskim bratem. Głównym argumentem Dmowskiego było, że rusyfikacja nie jest taka groźna jak germanizacja. Było tak, ponieważ w Niemczech germanizacja była tak przestrzegana, tak uporządkowana, że była skuteczna.

18.1.2 Orientacja proaustriacka (aktywistyczna)

Zwolennikami byli politycy galicyjscy, lojaliści, po trochu Piłsudski. Liczyli na wygraną Austro-Węgier, głównym wrogiem była Rosja. W Austrii upatrywano najłagodniejszego zaborcy, ponieważ mieliśmy tam największą autonomię. Liczono nawet na stworzenie trialistycznej monarchii Austro-Polsko-Węgier.

18.1.3 Orientacja proniemiecka

Nie było takiej. Twardo stali na stanowisku, że nie ma szans na wolną Polskę.

18.1.4 Kierunek powstańczy

Zwolennikiem był Piłsudski, Kazimierz Sosnkowski, Marian Kukiel. Celem było wywołanie powstania w zaborze rosyjskim przy pomocy Austro-Węgier, a następnie stworzenie niepodległego państwa w momencie osłabienia walczących krajów.

18.1.5 Kierunek socjalistyczno-rewolucyjny

SDKPiL, PPS-Lewica → od 1918 roku KPRP.

Odczuwali hasła walki o niepodległość, dążyli do internacjonalistycznej rewolucji.

18.2 Działalność Piłsudskiego 1914 – 1915

Wybuch wojny i początek tworzenia armii polskiej u boku Austro-Węgier. W Krakowie powstała **1 Kompania Kadrowa** (145 – 168 osób). Ruszyli w kierunku Kielc, próbując wywołać powstanie.

Powstał pomysł utworzenia **Legionów Polskich** 16 sierpnia 1914 roku. Wyszedł od Juliusza Leo. Piłsudski pomaga w utworzeniu, tymczasem nadal myśląc o powstaniu powołał tajną **POW – Polską Organizację Wojskową**.

Jaki błąd popełnił Piłsudski wiążąc się z państwami centralnymi? Obrał złego sprzymierzeńca. Ale co by było, gdyby Piłsudski utworzył Legiony u boku Rosji? Ano prawdopodobnie zostałyby rozwiązane.

Dlaczego w historiografii polskiej umniejszono rolę endecji? Ponieważ Piłsudski później doszedł do władzy.

Maciejówka – nowy typ czapki, okrągła, nosili ją robotnicy i chłopci. Została wprowadzona do armii za czasów Piłsudskiego. W ten sposób okazał sympatię tym grupom ludzi, chcąc ich wciągnąć do armii.

18.3 Działania państw centralnych

18.3.1 Akt 5 listopada 1916 r.

Był to manifest dwóch cesarzy. Zapowiedziano utworzenie wojska polskiego – Polnische Wehrmacht. Obiecano powstanie Królestwa Polskiego (granice wielką niewiadomą) w sojuszu z państwami centralnymi.

W lipcu 1917 roku Piłsudski namówił żołnierzy do odmowy złożenia przysięgi. Państwa centralne za to rozwiązały I i III Brygadę, a żołnierzy internowali w Beniaminowie i Szczypiornie (stąd nazwa „szczypiorniści”).

We wrześniu 1917 powołano Radę Regencyjną, zapowiedź utworzenia królestwa. Powstał rząd polski.

Niemcy zezwalają przejąć Ukrainie Chełmszczyznę i część Podlasia.

Rozdział 19

2 stycznia 2012 – Sprawa polska w trakcie I wojny cd.

25 grudnia 1916 roku car Mikołaj II wygłosił orędzie o stworzeniu Polski z ziem zabranych z własną władzą ustawodawczą i wojskiem.

15 listopada 1917 r. bolszewicy wydali dekret po obaleniu Rządu Tymczasowego, mówiący o czymś, czego nie zdążyłem zapisać.

29 sierpnia 1918 roku – dekret bolszewickiej **Rady Komisarzy Ludowych** o anulowaniu traktatów rozbiorowych (ziemie polskie i tak były pod okupacją państw centralnych). Zero pokrycia, czysta propaganda.

19.1 Działania ententy na zachodzie

U boku Francji walczy na początku wojny kampania bajończyków (od miasta Bayonne) → uległa rozbiciu. W sierpniu 1917 roku Dmowski założył **Komitet Narodowy Polski**, działający w Paryżu, uznawany za rząd polski. W połowie 1917 roku powstała tzw. **błękitna armia** (od koloru mundurów), później dowodzona przez Hallera.

Po 30 marca 1917 roku zdecydowano o stworzeniu trzech polskich korpusów.

8 stycznia roku następnego Woodrow Wilson wygłosił orędzie, bardzo ważne orędzie. W punkcie 13 powiedział o konieczności powstania niepodległej Polski w granicach etnicznych z dostępem do morza.

Ignacy Paderewski przed każdym występm fortepianowym opowiadał o Polsce, dzięki czemu nagłośnił polską sprawę w USA.

Rozdział 20

4 stycznia 2012 – *System wersalski*

20.1 Konferencja pokojowa w Paryżu

Symboliczne jej daty to 18.01 – 28.06.1919. Przewodniczącymi Rady Najwyższej byli ministrowie spraw zewnętrznych i szefowie mocarstw USA, Anglii, Francji, Włoch oraz Japonii. Najważniejsza była tzw. „Wielka czwórka”. Nie było reprezentacji Rosji (z powodu separatystycznego pokoju oraz widma bolszewizmu). Odmienne zdania Francji i Anglii wobec Polski i Niemiec. Francja chciała nam dać dużo swobody, żebyśmy byli duzi i mocni, ale Anglia miała bzika na punkcie „balance of power” i nie chciała byśmy byli za mocni.

Niemcy podpisały traktat wersalski 28 czerwca 1919 roku.

20.1.1 Postanowienia wobec Niemiec

Terytorialne

- utrata wszystkich kolonii,
- Alzacja i Lotaryngia wcielona do Francji,
- okręgi Eupen, Malmedy i Moresnet do Belgii,
- Wielkopolska i cz. Pomorza Gdańskiego do Polski,
- Gdańsk i Kłajpeda – wolne miasta pod zarządem Ligi
- na Górnym Śląsku, Mazurach, Huczynie (Czechosłowacja) przeprowadzono plebiscyty,
- zakazano łączyć się z Austrią

Wojskowe

- armia tylko zawodowa (100 tys.),
- internowanie floty niemieckiej i jej zatopienie przez Niemców

Ekonomiczne

- nałożenie reparacji wojennych,
- 20 mld marek w złocie do maja 1921 roku

„Ukaranie” zbrodniarzy wojennych

- sądy niemieckie wydały wyroki na kilka miesięcy więzienia,
- cesarz Wilhelm II schronił się w Holandii (ku uciesze ententy)

Rozdział 21

9 stycznia 2012 – *Początki państwa polskiego*

21.1 Sytuacja międzynarodowa

- Rosja – wojna domowa
- Niemcy – rewolucja, upadek cesarstwa...
- Austro-Węgry – rozkład monarchii w październiku 1918 r.
- Ententa – uznała konieczność powstania wolnej Polski (orędzie Wilsona)

21.2 Sytuacja na ziemiach polskich – ośrodki władzy

Polska Komisja Likwidacyjna – przejęła władzę w Krakowie, a 31.10.1918 spiskowcy rozbroili wojska austriackie (por. Antoni Stawarz)

Rada Regencyjna – powołana i popierana przez rządy Austrii i Niemiec. Nie ufano jej.

Tymczasowy Rząd Ludowy Republiki Polskiej w Lublinie – Powstał w wyzwolonym przez POW Lublinie.

Naczelna Rada Ludowa w Poznaniu – zaplecze endecji i chadecji.

Komitet Narodowy Polski w Paryżu – pod egidą endecji.

21.2.1 Przejęcie władzy przez Józefa Piłsudskiego

Po uwięzieniu go w Magdeburgu stał się bohaterem, nikt już o nim, że spiskuje. Wkrótce zwolniono Piłsudskiego z więzienia w Magdeburgu. Wrócił do Warszawy 10 listopada 1918 roku.

Rada Regencyjna szybko zrezygnowała z władzy nad wojskiem i przekazała mu ją – **11 listopada 1918 roku**. Udało się rozbroić Niemców (akcja zbiegła się z rozejmem w Compiègne). Rozwiązano Radę Regencyjną, przekazano Piłsudskiemu władzę cywilną. Powołał rząd z Jędrzejem Moraczewskim na czele, powierzył on Piłsudskiemu funkcję **Tymczasowego Naczelnika Państwa**, dającą niemal dyktatorską władzę. Nowej rzeczywistości nie uznawali komuniści – KPRP – powstała w 1918 roku z połączenia PPS-Lewicy i SDKPiL.

21.3 Powstanie wielkopolskie

Wynik powstańczych planów POW, Sokoła i harcerzy.

Paderewski przybył do Poznania w grudniu 1918 roku – demonstracje Polaków. Praktycznie było świetnie przygotowane, powstańcy byli dobrze uzbrojeni, mundury, wszystko. Walki uliczne z Niemcami przeradzają się w zorganizowane powstanie, które ogarnia cały obszar Wielkopolski (dow. Józef Dowbor-Muśnicki).

16.02.1919 rozejm w Trewirze.

21.4 Decyzje Ententy w sprawie granic Polski

Brak decyzji w sprawie granic na wschodzie, tzw. „otwarte drzwi”. Co sobie zdobędziemy, to nasze. Anglia trzymała dystans wobec nas. Stworzono projekt plebiscytów. Wielkopolska z Bydgoszczem i Pomorzem Grańskim wejdą w skład Polski, a Gdańsk stałby się wolnym miastem pod zarządem Ligi Narodów.

Rozdział 22

11 stycznia 2012 – *Odbudowa Polski* *cd.*

22.1 Powstania śląskie

Śląsk włączył do Polski Mieszko I. Później Kazimierz Wielki zrzekł się go w XIV wieku. Dopiero po pierwszej wojnie światowej zaczęliśmy się o niego ubiegać.

22.1.1 I powstanie śląskie

Wybuchło w sierpniu 1919 roku. Spontanicznie, na skutek zwalniania przez niemieckich przedsiębiorców polskich pracowników, upadło po tygodniu walk. Ententa zdecydowała o usunięciu wojsk niemieckich ze Śląska. Wmaszerowały tam i pilnowały porządku.

Tymczasem Niemcy i Polacy potajemnie dozbrajali swoje organizacje na Śląsku.

22.1.2 II powstanie śląskie

Niemcy nasilali powoli ataki na Polaków, korzystali z obecności bolszewików pod Warszawą. Znowu trwało tylko tydzień, a Polacy wywalczyli utworzenie niemiecko-polskiej policji.

22.1.3 Plebiscyt na Śląsku

20 marca 1921 roku strona polska przegrała. Np. dlatego, że udział wzięli Niemcy przybyli z zachodu.

22.1.4 III powstanie śląskie

Odbyło się w okresie *maj – czerwiec 1921*. Dowódcą wojsk był Maciej Mielżyński, a całością powstania Wojciech Korfanty. Potajemnie dostali pomoc od Polaków. Powstańcom początkowo dobrze szło, doszli do Odry. W końcu passa się skończyła i przegraliśmy w boju o Górę Św. Anny. Jednak ententa pomogła nam i zagroziła Niemcom wojną.

22.1.5 Podział Górnego Śląska

W październiku 1921 roku dostaliśmy 29% terenów plebiscytowych z miastami: Chorzów, Katowice, Mysłowice, Tychy, Pszczyna, Rybnik. Więc dostaliśmy większość hut, kopalń i zakładów.

22.2 Granica północna

Postanowiono zrobić plebiscyt na północ od Gdańska, w Prusach Wschodnich. Natomiast w Wolnym Mieście Gdańsku byliśmy troszku szykanowani i nieszanowani, było nas za mało. Tak samo plebiscyt źle poszedł. Tylko 3 gminy dostały dołączone do Polski. Dodatkowo problem był taki, że bolszewicy będąc pod Warszawą rzucali cień na losy Polski. Gdyby upadł dostaliby się pod władzę bolszewików. Zatem wszyscy głosowali za Niemcami, stabilnymi itd.

22.3 Granica południowa i południowo-wschodnia

W listopadzie 1918 ustalono linię demarkacyjną na Śląsku Cieszyńskim między Polską, a Czechosłowacją według kryterium etnicznego. Planowano zrobić plebiscyt, ale wojska czeskie zerwały porozumienie i zajęli większość tegoż wyżej wspomnianego Śląska.

Na mocy decyzji Rady Ambasadorów ententy 28 lipca 1920 roku Czechosłowacja otrzymała:

- Zaolzie (teren za rzeką Olzą), zamieszkiwany przez 100 tysięcy Polaków.
- I coś jeszcze.

W 1923 roku Galicja Wschodnia została przyznana Polsce. Wcześniej, do 1919 zajęły ją wojska polskie, usunąwszy wojska Zachodnioukraińskiej Republiki Ludowej.

Rok 1923 uznawany jest za koniec gmerania przy granicach.

Rozdział 23

18 stycznia 2012 – *Walka o wschodnią granicę cd.*

23.1 Bolszewicy pod Warszawą

Położenie militarne Polski było bardzo niekorzystne.

Premier Władysław Grabski poprowadził rozmowy z ententą w Spa (Belgii). Lloyd Georg zadządał dla siebie możliwości mediacji z bolszewikami oraz uznania granicy wschodniej Polski na Bugu (linia Curzona). Pod naciskiem Francji Polska pogodziła się z utratą Zaolzia.

23.2 Nowy rząd

Powołano nowy rząd – Rząd Obrony Narodowej – premierem został Wincenty Witos z PSL „Piast”.

23.3 Bitwa

Rosjanie planowali jeszcze raz zastosować manewr Paskiewicza, jednak polscy matematycy złamali szyfr i wiedzieliśmy. Generał Edward Rydz-Śmigły nad rzeką Wieprz szykował uderzenie z zaskoczenia na południowe skrzydło bolszewików.

Bitwa rozegrała się w dniach 15 – 16 sierpnia 1920 roku. Najcięższe boje na przedpolach stolicy rozegrały się pod Radzyminem. Ważna była kontrofensywa znad Wieprza. Była to jedna z bardziej decydujących bitew w dziejach świata.

Bohaterem bitwy stał się ksiądz Skorupka, który wywołał impuls porywający żołnierzy do ataku.

Dobiliśmy armię Rosjan w bitwie nad Niemnem we wrześniu 1920. Rozbiliśmy armię Budionnego pod Lwowem pod Zadwórzem (polskie Termopile, 300 polskich żołnierzy).

Pokój ryski, 18 marca 1921. Granicę ustalono na linii rzek Dźwina-Zbrucz. Zrezygnowano z wcielenia Białorusi do Polski, ponieważ endecja się nie zgodziła – Białoruś nie zagłosowałaby na endecję w wyborach. Bolszewicy obiecali wypłacić odszkodowania i zwrócić dzieła sztuki (praktycznie nic nie dostaliśmy). Rozwiązano oddziały białoruskie i ukraińskie walczące przy boku Polski.

Rozdział 24

23 stycznia 2012 – *Ciąg dalszy*

24.1 Zajęcie Wilna przez Polskę

Nie można było zająć Wilna siłą, bo ententa by zobaczyła, że Polska jest agresorem i nic nie szanuje. Za namową Piłsudskiego gen. Lucjan Żeligowski pozoruje bunt i rusza z wojskiem na Wilno – zajmuje je w październiku 1920 roku. Następnie powołał państwo Litwa Środkowa. Zrobiono wybory, a wybrany sejm zdecydował, że chce być włączony do Polski. I wszystko było w porządku (nie dla Litwinów). Zatem wypowiedziała Polsce wojnę.

Rozdział 25

23 stycznia 2012 – *Pierwsze lata II RP*

25.1 Ukształtowanie się władz centralnych

Wybory do Sejmu Ustawodawczego 26 stycznia 1919 r. Wielki sukces w wyborach odniosła prawica oraz ludowcy, wygrała prawica z endecją – 42.7%. KPRP zbojkotowała wybory.

25.2 Analiza Konstytucji marcowej z 17 marca 1921 r.

Prezydent miał mieć słaby wpływ na rządu, nie miał prawa weta. Rząd i premier mieli mieć inicjatywę ustawodawczą, jednak podporządkowani mieli być parlamentowi (sejmowi i senatowi), miało to zagwarantować przewagę nad władzą wykonawczą.

Wybory prezydenckie odbyły się 9 grudnia 1922. Wybierał sejm i senat jako Zgromadzenie Narodowe. Nie stanął do nich Józef Piłsudski. Wygrał je Gabriel Narutowicz. Endecja i chadecja atakowały go za kosmopolityzm, ateizm, masonerię itp. Dlatego Eligiusz Niewiadomski zabił go w zamachu.

Dlatego 20 grudnia prezydentem został Stanisław Wojciechowski (współtwórca PPS, dawny współpracownik Piłsudskiego). Zaakceptowała go większość partii.

Rozdział 26

25 stycznia 2012 – *Problemy II RP*

„Przewrót majowy” do przeczytania na środę.

26.1 Problemy etniczno-religijne

26.1.1 Struktura zawodowa

Państwo było rolnicze, 55% ludzi to byli rolnicy. Gospodarka się nie kręciła, bo większość z nich produkowała dla siebie, nie na rynek. 27% stanowili robotnicy, 11% drobnomieszczaństwo, inteligencja 5.5% (bardzo bardzo mało). 1% to burżuazja. Połowę z burżuazji stanowiło ziemiaństwo.

26.1.2 Narodowość

Polacy stanowili niecałe 70%. Na Wołyniu liczba ta stanowiła nawet 16.7%. Jest to dość mała liczba. Największą mniejszością byli Ukraińcy (14%), Żydzi stanowili 8%. Połowę z tego Białorusini, tyle samo Niemcy. Litwini wraz z innymi mniejszościami stanowili pozostały 1%.

26.1.3 Religie

Grekokatolicy Unia prawosławia i rzymskokatolicyzmu.

Żydzi Polska była największym skupiskiem Żydów w Europie. Zamieszkiwali głównie miasta i miasteczka byłego zaboru rosyjskiego i austriackiego. Używali języka polskiego i jidysz. Przed wojną w polsce był mocny antysemityzm. Bardzo jasnym przykładem jest *numerus clausus* na uczelniach. Była to zamknięta liczba ile Żydów można przyjąć na uczelnię.

Łemkowie, Bojkowie i Huculi byli popierani przez rząd polski dla osłabienia Ukraińców.

Łemkowie w dużej mierze ludzie grekokatoliccy, pochodzenia rusko-wołoskiego. Część z nich powróciła do prawosławia w 1926 r. Zamieszkiwali tereny od Pienin (Beskid Niski i Sądecki) po Bieszczady. Zostali usunięci ze swych siedzib za pomoc dla UPA (Ukraińska Powstańcza Armia) w 1947 roku w ramach akcji „Wisła” i przeniesieni na ziemie zabrane Niemcom.

Rozdział 27

5 marca 2012 – *Faszyzm we Włoszech*

27.1 „Wybuch demokracji” w Europie po I wojnie światowej

Monarchie upadały, powstawały republiki oraz silna władza ustawodawcza. Społeczeństwa jednak były słabo przygotowane do demokracji, było mało wykształcone, dużo kryzysów ekonomicznych, bezrobocie, poczucie klęski. Wywołało to **rozczarowanie demokracją**. Działo się tak dlatego, że demokracja funkcjonuje dobrze dopiero po jakimś czasie. A czego ludzie szukają, gdy jest im źle? Sposobu na zmianę.

27.1.1 Sytuacja we Włoszech

Po wojnie Włochy miały bardzo małe korzyści. Marzyły o potężnych koloniach w Afryce, a tu tylko Istria, Pd. Tyrol i Fiume. Dodatkowo przyszedł kryzys gospodarczy – inflacja, bezrobocie (zwolnieni żołnierze).

Wojna zabrała ze sobą też dużo pieniędzy oraz ludzi.

27.1.2 Narodziny faszyzmu

Powodem były słabe rządy, partie kanapowe oraz korupcja. Pojawiła się w tym momencie silna partia komunistów, **Włoska Partia Komunistyczna**. Komuniści byli słabi w Polsce, ponieważ kojarzył się z niedobrymi rzeczami.

Korzenie faszyzmu leżą w wojskowo-kombatanckim Związku Weteranów (Fasci di Combattimento) ⇒ Narodowa Partia Faszystowska z Benito Mussolinim na czele.

Połączono hasła lewicowe z nacjonalistycznymi, głoszono chęć wskrzeszenia imperium, konfiskaty dóbr Kościoła, militaryzację społeczeństwa. Czarne koszule atakowały komunistów – swoich największych konkurentów.

Przejęcie władzy

Mussolini przeszedł na pozycje bardziej prawicowe, wyprowadzono kraj z równowagi (strajki, walki faszystów z komunistami)... Następnie 40 tysięcy „czarnych koszul” wyruszyło na Rzym.

W 1922 roku Mussolini został desygnowany na premiera przez Króla. Pełną władzę przejął w roku 1925.

„Reformy” faszystów

Próbowano stworzenie systemu korporacji pracowników i pracodawców, państwo stało się arbitrem. Wprowadzono w życie reformy socjalne (urlopy, prace publiczne itd.), unowocześniono armię, co napędzało przemysł i zmniejszało bezrobocie. Zdelegalizowano partie polityczne, chciało wprowadzić ideę **autarchii** – samowystarczalności. Mussolini, przywódca partii przyznał sobie tytuł „duce” (włoski odpowiednik Föhrera). Zachowano mimo to monarchię (monarchia jednoczyła Włochy).

Wprowadzono cenzurę oraz tajną policję – dawało się ludziom we znaki.

Państwo faszystowskie podpisało umowę z Watykanem. (Wcześniej Państwo Kościelne przestało istnieć, a papież ogłosił się więźniem Watykanu.) Dzięki traktatom laterańskim wszystko się wyjaśniło, oficjalnie powstało Państwo Kościelne, granice zostały wytyczone itd.

We Włoszech był niski poziom rasizmu oraz antysemityzmu.